

Datum
2022-09-13
Vår referens
Louise Lagerlund
Stadsjurist
louise.lagerlund@malmo.se

Tjänsteskrivelse

Motion av Magnus Olsson (SD) om familje-, klan-, och gruppröstningen i Malmö **STK-2022-270**

Sammanfattning

Magnus Olsson (SD) har inkommit med en motion rörande familje-, klan-, och gruppröstning i Malmö där han yrkar att kommunfullmäktige ska uppdra åt valnämnden och övriga berörda nämnder att utreda familje-, klan- och gruppröstningens utbreddhet samt förekomst i Malmö och återrapportera uppdraget till kommunstyrelsen och kommunfullmäktige samt att kommunfullmäktige ska uppdra åt valnämnden och övriga berörda nämnder att undersöka möjligheterna att utreda frågan tillsammans med Malmö universitet och övriga relevanta aktörer. Det förordas att kommunstyrelsen beslutar föreslå kommunfullmäktige att avslå motionen.

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta

1. Kommunfullmäktige avslår Magnus Olsson (SD) motion om familje-, klan- och gruppröstning i Malmö.

Beslutsunderlag

- Motion av Magnus Olsson (SD) om familje klan-, och gruppröstningen i Malmö
- G-Tjänsteskrivelse KSAU 220919 Motion av Magnus Olsson (SD) om familje-, klan- och gruppröstning i Malmö
- Remissvar från valnämnden

Beslutsplanering

Kommunstyrelsens arbetsutskott 2022-09-19
Kommunstyrelsen 2022-10-12
Kommunfullmäktige 2022-11-03

Beslutet skickas till

Magnus Olsson (SD)
Valnämnden

Ärendet

Magnus Olsson (SD) har inkommit med en motion om familje-, klan-, och gruppröstning i Malmö där han yrkar att kommunfullmäktige ska uppdra åt valnämnden och övriga berörda nämnder att utreda familje-, klan- och gruppröstningens utbreddhet och förekomst i Malmö och åiterrapportera uppdraget till kommunstyrelsen och kommunfullmäktige samt att kommunfullmäktige ska uppdra åt valnämnden och övriga berörda nämnder att undersöka möjligheterna att utreda frågan tillsammans med Malmö universitet och övriga relevanta aktörer.

Motionären hänvisar till olika rapporter som belyser familjeröstning och gruppröstning men menar att det inte finns någon samlad bild av hur utbredd familje- eller gruppröstning är i Malmö eller om det förekommer och menar att det vore korrekt och i samtliga partiers intresse att utreda frågan för att säkerställa att det är väljarnas egna röster som hamnar i valurnan. Motionären vill också undersöka om så kallad klanröstning förekommer i Malmö. Med klanröstning menar motionären att varje individ inte bestämmer sin politiska uppfattning på egen hand utan i stället underkastar sig viljan hos en auktoritet som kan vara en klanhövding.

Motionen har remitterats till valnämnden.

Valnämndens yttrande

Valnämnden har i sitt yttrande bland annat anfört följande.

Inför allmänna val 2022 har en skärpning av vallagen inneburit att röstmottagningslokaler ska säkras upp ytterligare för att förhindra otillåten påverkan såsom gruppröstning.

Som ett led i detta har valnämnden inför allmänna val 2022 rekryterat extra röstmottagare i samtliga 210 vallokaler som bland annat ska säkerställa att gruppröstning inte förekommer. Röstmottagare ska också säkerställa att två eller flera personer inte förekommer redan vid insynsskyddat valsedelstall innan rösten ska göras i ordning bakom valskärmen. Valnämnden har därutöver riktat fokus på att motverka möjligheten att väljare kommer till vallokaler med redan iordninggjorda valkuvert. Detta bland annat genom att tydligt kontrollera att valkuvert inte får spridning utanför vallokalerna i samband med röstningen.

Bestämmelser om att varje väljare ska vara ensam bakom valskärmen framgår tydligt i det tryckta utbildningsmaterialet/manualen ”Röstmottagning i vallokal” som valnämnden tillsammans med valmyndigheten har tagit fram och som samtliga röstmottagare erhåller inför val. Denna information presenteras också för samtliga röstmottagare vid valnämndens obligatoriska utbildningar som samtliga tjänstgörande röstmottagare ska ha deltagit vid. Röstmottagare har uppmanats att rapportera de fall av försök till gruppröstning som förekommer då väljare motsätter sig uppmaning från röstmottagare.

Valnämnden fullgör de uppgifter som enligt gällande författningar ankommer på valnämnd vid genomförandet av val till riksdagen, region- och kommunfullmäktige och Europaparlamentet samt vid genomförande av folkomröstningar. Valnämnden ansvarar också för uppföljning, utvärdering och kvalitetssäkring i övrigt av sin verksamhet.

I sin nämndsbudget 2022 beskriver valnämnden under målområde ”En god organisation” att valnämnden efter genomfört val ska utvärdera förekomsten av gruppröstning (familjeröstning) i

Malmö. En sådan utvärdering ska grunda sig i de valdags- och incidentrapporter, utvärderingar, inkomna synpunkter och eventuella observatörsrapporter som kommer valnämnden tillhanda i anslutning till allmänna val 2022. Valnämnden tar tacksamt emot observationer och rekommendationer från allmänhet liksom från alla former av observatörer. Hela valprocessen är transparent och observatörer är välkomna att observera förfarandets alla moment.

Däremot anser inte valnämnden att det bör vara nämndens uppgift att utreda förekomsten av gruppöstning, familjöstning eller den i motionen s.k. klanöstning samt dess utbreddhet i Malmö. Valnämnden bör i stället fokusera på att inför allmänna val 2022 implementera ovan nämnda åtgärder som avser hindra gruppöstning. Valnämnden föreslår att kommunfullmäktige beslutar att avslå motionen.

Michael Hård af Segerstad (SD) reserverade sig muntligen mot valnämndens beslut till yttrande.

Gällande rätt (egen kursivering)

7 kap. 3 § vallagen (2005:837)

Varje väljare ska vara *ensam bakom en valskärm och själv göra i ordning sina röster där*. Därefter ska väljaren lämna valkuverten till röstmottagarna.

Väljare som på grund av funktionsnedsättning eller liknande inte själva kan göra i ordning sina röster, ska dock på begäran få hjälp med detta av röstmottagarna i den utsträckning som behövs. En sådan väljare får också anlita någon annan person som hjälper honom eller henne vid röstningen

8 kap. 2 § vallagen

I anslutning till ett röstmottagningsställe ska det ordnas en lämplig *avskärmad plats där valsedlar kan läggas ut och där väljarna var för sig kan ta sina valsedlar utan insyn*.

8 kap. 2 a § vallagen

Väljare som på grund av funktionsnedsättning eller liknande inte själva kan ta sina valsedlar på den avskärmade plats där valsedlarna finns utlagda, ska på begäran få hjälp med detta av röstmottagarna i den utsträckning som behövs. En sådan väljare får också anlita någon annan person som hjälper honom eller henne med detta

Bakgrund

Nedan kommer begreppet gruppöstning att i huvudsak användas och avser då att inkludera familjöstning.

En parlamentarisk tillsatt kommitté (2020 års valutredning) fick i mars 2020 i uppdrag att bland annat bedöma om skyddet mot olika former av påverkan på väljarna vid röstningen är tillräckligt eller om det kan stärkas och då särskilt föreslå metoder för att motverka förekomsten av s.k. gruppöstning samt utvärdera reformen med avskärmningar av valsedelstall.

I sitt delbetänkande ”Förstärkt skydd för väljarna vid röstmottagningen”, SOU 2021:7, konstaterade valutredningen att externa granskningar av svenska val (rapporter från SILC och Democracy Volunteers efter de två senaste nationella valen) tyder på att gruppöstning är

relativt vanligt förekommande och att det i en del fall till och med framstod som normaliserat och inte möttes av protester från röstmottagarnas sida. Valutredningen genomförde även en kommunenkät och på frågan om hur ofta valnämnderna får frågor från röstmottagarna om hur situationen med två eller flera personer bakom valskärmen bör hanteras svarade 11 procent ”mycket ofta”, 34 procent ”ibland”, 51 procent ”sällan” och 4 procent ”aldrig”. Mot bakgrund av sina konstateranden, lade utredning fram förslag om bland annat förstärkning av utbildning och utbildningsmaterialet för röstmottagarna, utökad information till väljarna och tydliggörande av lagtext.

I den efterföljande propositionen ”Förstärkt skydd för väljare vid röstmottagning”, prop. 2021/22:52, föreslog regeringen i likhet härmed att det skulle tydliggöras i vallagen att varje väljare ska vara ensam bakom en valskärm och själv göra i ordning sina röster där och att väljarna var för sig ska kunna ta sina valsedlar utan insyn. Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag och den ovan angivna lagregleringen i vallagen trädde i kraft den 1 februari 2022 för att tillämpas för första gången nu vid de allmänna valen 2022.

Som en bakgrund till förslagen konstaterade regeringen att det är av grundläggande betydelse för demokratin att valen är fria och hemliga och att gruppröstning innebär ett hot mot väljarnas rätt att själva få bestämma vilket parti de ska rösta på. Regeringen anförde vidare att den nuvarande regleringen i vallagen ger väljarna skydd mot olika former av påverkan vid röstningen men att det kan finnas visst utrymme för att förtydliga bestämmelsen om hur väljaren ska göra i ordning sina röster för att undanröja eventuella oklarheter hos röstmottagare och väljare vid tolkningen av hur röstningen ska gå till och därigenom minska risken för att gruppröstning förekommer. Man konstaterade även att det är lämpligt att valmyndighetens utbildningsmaterial särskilt tar upp frågor om hur gruppröstning kan motverkas. Att röstmottagarna får nödvändig kunskap om och förståelse för valhemligheten som en förutsättning för fria val i sin utbildning inför valen bör enligt regeringen, tillsammans med de övriga åtgärder som SILC och Democracy Volunteers rekommenderar (de rekommenderar bl.a. att väljare i förväg bör få information om att varje väljare var för sig ska göra i ordning sina röster bakom valskärmen, att röstmottagarna ska kontrollera att det inte släpps in fler väljare i vallokalen än det finns lediga valskärmar och att vallokaler inreds på ett sådant sätt att röstmottagarna får överblick över hur många väljare som redan befinner sig i lokalen) bidra till att gruppröstning bättre kan motverkas.

Stadskontorets bedömning

Så som framgår ovan har ett flertal undersökningar konstaterat att gruppröstning är något som förekommer vid svenska val vilket innebär att de grundläggande principerna om fria och hemliga val riskerar att inte uppfyllas.

För att motverka detta har en mängd olika åtgärder vidtagits både nationellt och lokalt:

- Tydligare rättslig reglering i vallagen
- Utökad bemanning i röstmottagningslokaler
- Utbildningsinsatser riktat till röstmottagare (muntliga och skriftliga för att uppmärksamma och motverka fenomenet)
- Information till väljarna (muntligen och via anslag/affischer)
- Motverka spridning av valkuvert och redan färdiggjorda valkuvert utanför röstmottagningslokaler
- Uppföljning och utvärdering efter allmänna val 2022

Mot bakgrund av att utredningar redan konstaterat att gruppröstning förekommer, de omfattande åtgärder som inför de allmänna valen 2022 vidtas för att motverka gruppröstning och den utvärdering och uppföljning som valnämnden avser att genomföra efter de allmänna valen 2022, framstår det inte som ändamålsenligt att i nuläget genomföra en utredning av gruppröstningens förekomst i Malmö. Motionärens bakomliggande syfte med en utredning om gruppröstningens förekomst är ju att säkerställa att gruppröstning inte ska förekomma.

Motsvarande bedömning görs beträffande den så kallade klanröstning bland annat då de möjligheter som står Malmö stad till buds för att upptäcka och motverka denna är desamma som redogjorts för ovan.

Stadskontoret förordar sammanfattningsvis i likhet med valnämnden att motionen ska avslås.

Ansvariga

Jonas Rosenkvist Avdelningschef
Magdalena Bondeson Sektionschef
Andreas Norbrant Stadsdirektör